

Ahıska Türklerinin Göç Süreçleri Üzerine Yapılan Çalışmalar: Sistematik Bir Literatür Taraması

Studies on the Migration Processes of the Ahıska Turks: A Systematic Literature Review

Исследования миграционных процессов турков ахыска: систематический обзор литературы

Hatice Bülbül ¹

¹ Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi, haticesimsek16@icloud.com, <https://orcid.org/0000-0002-0645-1895>.

 : [10.5281/zenodo.15522048](https://doi.org/10.5281/zenodo.15522048)

Orijinal Araştırma Makalesi / Original Research Article / Оригинальная исследовательская работа

Geliş Tarihi / Received / Дата прибытия: 15.04.2025

Kabul Tarihi / Accepted / Дата принятия: 19.05.2025

Öz

Bu çalışma, Ahıska Türklerinin göç süreçlerine odaklanan akademik literatürün, sistematik bir şekilde analiz edilmesiyle bu alandaki eğilimleri, kavramsal boşlukları ve yöntem bilimsel farklılıkları ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sistematik Literatür Taraması (SLT) yöntemi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada, belirlenmiş dâhil etme ve hariç tutma kriterleri doğrultusunda güvenilir veri tabanlarında yer alan çalışmalar incelenmiştir. Bulgular, çalışmaların yayınlandıkları yıllara, kullanılan araştırma yöntemlerine, atıf oranlarına ve anahtar kelimelere göre kategorize edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, Ahıska Türklerinin göç süreçleriyle ilgili alan yazındaki durumu değerlendirmekte ve gelecekte yapılacak araştırmalara rehberlik edecek bir çerçeve sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Ahıska Türkleri, Göç, Sistematik Literatür Taraması.

Abstract

This study conducts a systematic review of academic literature focusing on the migration experiences of the Ahıska Turks. It aims to identify key trends, conceptual gaps, and methodological tendencies within the field. Employing a Systematic Literature Review (SLR) framework, the research examines peer-reviewed articles selected through specific inclusion and exclusion criteria from credible databases. The reviewed studies are categorized by publication year, research method, citation frequency, and key thematic keywords. The findings provide a comprehensive overview of the current state of the literature and outline a roadmap for future academic inquiry into the forced migration and resettlement processes of the Ahıska Turks.

Keywords: Ahıska Turks, Migration, Systematic Literature Review.

Резюме

Данное исследование направлено на выявление тенденций, концептуальных пробелов и методологических различий в академической литературе о миграции ахыска-турок путём систематического анализа. Применён метод систематического обзора литературы (СОЛ); отбор работ осуществлялся по заранее определённым критериям включения и исключения. В обзор вошли статьи из надёжных научных баз данных. Данные классифицированы по годам публикации, методам исследования, частоте цитирования и ключевым словам. Результаты позволяют оценить текущее состояние литературы и задать ориентиры для будущих исследований.

Ключевые Слова: Ахыска турки, Миграция, Систематический обзор литературы.

1. Giriş

Göç, tarih boyunca toplumların ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarında önemli değişimlere yol açmış ve bireylerin yaşamlarında çeşitli etkiler bırakan çok boyutlu bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Yer değişikliği, bireylerin kendi istekleri doğrultusunda gerçekleştiğinde, tercih ettikleri yerde kalmayı seçmeleri dahi bir hareketlilik biçimi olarak ifade edilmektedir (De Haas, 2021). Öte yandan, bireylerin kendi iradeleri dışında, zorla yerlerinden edilmesi, daha karmaşık bir süreç olan zorunlu göç olarak tanımlanmaktadır (Sen, 1982). Bu bağlamda, Ahıska Türkleri, tarih boyunca maruz kaldıkları zorunlu göç süreçleriyle göç olgusunun toplumsal, kültürel ve bireysel düzeydeki etkilerini anlamak için dikkate değer bir örnek teşkil etmektedir. Özellikle 20. yüzyılın ortalarında meydana gelen siyasi ve sosyal gelişmeler, Ahıska Türklerinin tarihsel yurtlarından ayrılarak farklı coğrafyalarda yaşam alanları oluşturmaya ve toplumsal uyum sağlamaya çalışmasına neden olmuştur. Bu yalnızca fiziksel bir yer değişikliği değil aynı zamanda kültürel kimliğin korunması ve toplumsal bağların yeniden şekillenmesi olarak değerlendirilebilir.

Bu çalışma, Ahıska Türklerinin göç süreçlerine odaklanan akademik literatürün sistematik bir analizini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Araştırmada, mevcut literatürün eğilimlerini belirlemenin yanı sıra, bu alandaki kavramsal ve metodolojik boşlukların ortaya konulması hedeflenmiştir. Sistematik Literatür Taraması (SLT) yöntemiyle yürütülen bu çalışma, Ahıska Türklerinin göç süreçlerini tarihsel, sosyal ve kültürel boyutlarıyla ele alarak literatürde sağlanan mevcut katkıların kapsamını değerlendirmektedir. Bu yöntem, aynı zamanda gelecekteki araştırmalar için yol gösterici bir çerçeve oluşturmayı hedeflemektedir.

Araştırma, Ahıska Türklerinin göç süreçlerini açıklayan temel bilgilerle başlamış, Bulgular bölümünde, dâhil etme ve hariç tutma ölçütlerini ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Ahıska Türklerinin göç süreçlerini inceleyen çalışmalar, yıllara, araştırma başlıklarına, yöntemlerine, atıf sayılarına ve yazarlarına göre kategorize edilmiştir. Çalışma, göç olgusunun toplumsal etkilerini anlamaya yönelik disiplinler arası bir perspektif sunmaktadır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Ahıska Türklerinin göç süreçlerine odaklanan akademik literatürü sistematik bir şekilde analiz ederek, bu alandaki eğilimleri, kavramsal boşlukları ve yöntem bilimsel farklılıkları ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Ahıska Türkleri üzerine yapılan akademik çalışmaların yıllara göre dağılımı nedir?
2. Ahıska Türkleri ile ilgili çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemleri nelerdir?
3. Ahıska Türkleri üzerine yapılan çalışmalarda atıf oranlarının dağılımı nasıldır?
4. Ahıska Türkleri ile ilgili çalışmalarda kullanılan anahtar kelimelerin dağılımı nasıldır?

Bu çalışma, Ahıska Türklerinin göç deneyimlerinin daha kapsamlı bir biçimde anlaşılmasına katkı sunmayı ve alan yazındaki eksiklikleri ortaya koyarak, ileride yürütülecek araştırmalar için yeni konu ve yönelimlerin gelişmesine olanak sağlamayı amaçlamaktadır.

2. Yöntem

Bu çalışmanın temel amacı, Ahıska Türklerinin göç süreçlerine odaklanan akademik çalışmalarını derlemek ve analiz etmektir. Bu doğrultuda, mevcut literatür Sistematik Literatür Taraması yöntemi kullanılarak kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Sistematik Literatür Taraması belirli bir konuya ilişkin mevcut araştırmaların önceden tanımlanmış sistematik kriterler doğrultusunda seçilmesi, analiz edilmesi, yorumlanması ve değerlendirilmesini içeren bir yöntemdir (Kitchenham, 2014).

Bu yöntem, araştırma sorularının net ve odaklı bir şekilde tanımlanmasını esas alır. Sürecin ilk aşamasında, araştırma konusu ayrıntılı bir şekilde belirlenir ve buna uygun araştırma soruları oluşturulur. Daha sonra, konuya ilişkin literatür, dikkatle seçilmiş anahtar kelimeler kullanılarak taranır ve elde edilen veriler detaylı bir şekilde analiz edilir (Yavuz, 2022).

SLT sürecinde kullanılan analiz yöntemlerinden biri de doküman analizidir. Bu çalışmada veri toplama yöntemi olarak doküman analizi tercih edilmiştir. Doküman analizi, dijital veya basılı materyalleri derinlemesine incelemek ve değerlendirmek amacıyla kullanılan sistematik bir yöntemdir (Bowen, 2009). Bu yöntem, nitel araştırma süreçlerinde yaygın olarak kullanılan etkili bir veri toplama tekniği olarak bilinmektedir.

2.1 Araştırmanın Modeli/ Deseni

Bu çalışmada kullanılan araştırma modeli, nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde yapılandırılmış sistematik literatür taraması temelli bir doküman analizi modelidir. Literatürün hem içeriksel derinliğini hem de yapısal bütünlüğünü değerlendirmeye olanak tanıyan bu model, çalışmanın hem betimleyici hem de çıkarımsal bir yön taşımasını sağlamaktadır.

Araştırma modeli, yalnızca içerik çözümlemesine dayanmakla kalmamış; aynı zamanda ilgili çalışmaların tarihsel kırılma noktaları, metodolojik tercihleri, kavramsal yoğunlukları ve atıf örüntüleri üzerinden çok katmanlı bir analiz çerçevesi sunmuştur. Bu yaklaşım, Ahıska Türklerine yönelik akademik ilgiyi zamansal ve tematik bağlamda izleyebilme imkânı sağlamış, aynı zamanda gelecekte yapılacak çalışmalara yönelik metodolojik ve kavramsal öneriler geliştirme zemini oluşturmuştur.

2.2. Evren-Örneklem

Bu araştırmanın evrenini, Ahıska Türklerinin göç süreçlerine odaklanan ve Türkiye Akademik Dizin (TR Dizin) veri tabanında yer alan akademik çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında örneklem, belirlenen dâhil etme ve hariç tutma kriterlerine göre seçilmiş toplam 13 adet akademik yayından oluşmaktadır.

Örneklem seçiminde kullanılan dâhil etme kriterleri; çalışmanın göç olgusunu doğrudan ele alması, Ahıska Türkleri üzerine odaklanması ve TR Dizin’de yayımlanmış olması şeklinde belirlenmiştir. Hariç tutma kriterleri ise, yalnızca Ahıska bölgesine odaklanan, göç temasını içermeyen ya da Ahıska Türklerinin kültürel özelliklerini göç bağlamı dışında inceleyen çalışmaları kapsamaktadır.

Bu yaklaşımla oluşturulan örneklem hem araştırma kapsamının sınırlarını belirlemiş hem de analiz sürecinin sistematik ve odaklı şekilde yürütülmesine imkân sağlamıştır. Bu örneklem çerçevesinde elde edilen bulgular, Ahıska Türkleri üzerine yapılan çalışmaların tematik, tarihsel ve yöntem bilimsel çeşitliliğini değerlendirmek amacıyla içeriksel olarak analiz edilmiştir.

2.3. Ahıska Türklerinin Tarihi

Ahıska, tarihsel olarak "Atabek Yurdu" olarak bilinen ve Adigün, Ahılkelek, Aspinza, Bogdanovka gibi yerleşim birimlerini kapsayan geniş bir bölgenin merkezidir (Seferov ve Akış, 2008). Osmanlı Devleti, Çıldır Savaşı (1578) sonucunda bu bölgeyi Safevîler'den alarak topraklarına katmıştır. Osmanlı öncesi dönemde ise Ahıska, Safevîler'in yanı sıra Akkoyunlular, Karakoyunlular ve İlhanlılar gibi siyasi oluşumların egemenliği altında bulunmuştur (Zeyrek, 2008). Osmanlı hâkimiyeti döneminde yaklaşık 250 yıl boyunca "Ahıska Vilayeti" adıyla yönetilen bu bölge, Kafkasya'daki stratejik konumu nedeniyle askeri, siyasi ve kültürel açılarından sürekli önem arz etmiştir (Devrisheva, 2019).

Bununla birlikte, Ahıska'nın tarihini yalnızca Osmanlı dönemiyle sınırlamak mümkün değildir. Bölge, tarihsel süreç boyunca İskitler, Sakalar ve Kimmerler gibi erken dönem topluluklarının yanı sıra; Hunlar, Kıpçaklar, Oğurlar ve Bun-Türkler gibi çeşitli Türk boylarının da yerleşim ve egemenlik alanı olmuştur. Bu durum, Ahıska'nın kadim çağlardan itibaren Türk kültürü ve kimliğiyle iç içe gelişen bir tarihsel geçmişe sahip olduğunu ortaya koymaktadır (Zeyrek, 2008). Ahıska'nın tarihsel ve jeopolitik önemi, yalnızca egemenlik mücadelelerinden değil, aynı zamanda çok sayıda farklı etnik grubun etkileşim hâlinde olduğu bir geçiş bölgesi olduğundan da kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda, bölge çeşitli kaynaklarda Ak-Sıka, Ak-Kale, Akhalsikhe ve Akal-Kalak gibi farklı isimlerle anılmıştır (Kalkan, 1998).

Aydınğün (1998), Ahıska'nın hem Osmanlı hem Rusya tarafından talep edildiğini ve bu durumun bölgedeki Türk kimliğinin güçlenmesinde belirleyici rol oynadığını belirtmektedir. Ahıska, tarih boyunca "Kavimler Kapısı" olarak bilinen Kafkasya'nın merkezinde yer almış, bu durum bölgenin çok katmanlı bir toplumsal ve kültürel yapıya sahip olmasına zemin hazırlamıştır (Kalkan, 1998). Bölgenin tarihsel ve jeopolitik önemi, Ahıska'da şekillenen etnik yapının kökenine ve bu yapının modern dönemlerde nasıl tanımlandığına dair tartışmalara da zemin hazırlamıştır.

Ahıska Türklerinin etnik kimliği üzerine geçmişte çeşitli tartışmalar yaşanmış olsa da bu konuda bilimsel alan yazında büyük ölçüde uzlaşma sağlanmıştır. Bu topluluk, tarihsel süreç içerisinde Türk dili konuşan, Müslüman bir halk olarak tanımlanmış özellikle 1944 sürgünü sırasında Sovyet belgelerinde doğrudan "Türk" kimliğiyle kaydedilmiştir. Kendi etnik aidiyetlerini de Türk olarak beyan eden Ahıska topluluğu, araştırmacılar tarafından ağırlıklı olarak bu kimlikle ele alınmakta ve coğrafi kökenlerine atıfla "Ahıska Türkleri" ya da uluslararası literatürde "Meskhetian Turks" şeklinde adlandırılmaktadırlar (Çınar, 2020).

Bu tarihsel süreçte Osmanlı egemenliği altındaki Ahıska'nın önemini artıran bir diğer etken, Kafkasya üzerindeki bölgesel hâkimiyet mücadelesidir. Rus İmparatorluğu'nun Kafkasya'da genişleme stratejisi, Osmanlı Devleti'ni bu bölgedeki hâkimiyetini kaybetme noktasına getirmiştir. Bunun sonucunda 14 Eylül 1829 tarihinde imzalanan Edirne Antlaşması ile Ahıska ve çevresi resmen Rus hâkimiyetine bırakılmıştır. Böylece, Osmanlı'nın Ahıska'daki egemenliği sona ermiştir (Karıptaş, 2021). Bu olay, Ahıska Türklerinin sürgününe kadar uzanan sürecin ilk başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir (Cengiz ve Şahin, 2024). Kars ve Moskova Antlaşmaları, önceki sınır düzenlemelerini esas alarak Ahıska bölgesini Türkiye sınırları dışında bırakmıştır. 1921 yılında Türkiye'nin doğu sınırlarının kesinleşmesiyle birlikte Ahıska bölgesi Sovyetler Birliği'ne bırakılmış, bu yapı içerisinde de Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmıştır (Şirin, 2021).

Çarlık Rusya'nın yıkılmasının ardından 1918 yılında kısa bir süreliğine Osmanlı ordusunun denetimine giren Ahıska, bölgedeki otorite boşluğu ve savaş sonrası oluşan siyasi belirsizlik nedeniyle kısa sürede yeniden el değiştirmiştir. Osmanlı birliklerinin bölgeden çekilmesiyle birlikte oluşan güç boşluğundan yararlanan Gürcistan, 1919 yılı itibarıyla Ahıska üzerinde fiilî kontrol sağlamıştır. Bu süreçte bölgedeki Türk yönetimi sona ermiş ve Ahıska, Gürcü işgaline uğramıştır (Çınar, 2024).

Bu dönemin ardından Ahıska Türkleri için yeni bir dönem başlamıştır. Gürcistan devleti tarafından 'güvenilmez halk' olarak etiketlenen Ahıska Türkleri, etnik kimliklerinin yok sayılmasıyla karşı karşıya kalmış, 'Müslümanlaşmış Gürcüler' şeklinde tanımlanarak kimliklerinin yeniden inşası sürecinde dışlanmışlardır. Bu durum, ana dilde eğitim ve yayın hakkı gibi temel haklardan mahrum bırakılmalarına yol açmıştır (Keskin ve Gürsoy, 2017). Ahıska Türklerinin yaşadığı bu sürgün dünya tarihi açısından ve Türk dünyası için bir insan hakları sorunu ve önemli bir mesele olarak ifade edilir (Cengiz ve Şahin, 2024).

2.4. Ahıska Sürgünü

Ahıska bölgesinin Türkiye sınırları dışında kalmasının kesinleşmesiyle birlikte, bölgede yaşayan Ahıska Türkleri, kademeli olarak sınır hattında yer alan Posof ve çevresine göç etmeye başlamıştır. Bu göç hareketi, zamanla Türkiye'nin farklı bölgelerine de yayılmış Ahıskalıların bir kısmı Bilecik'e, bir kısmı da Ağrı'ya yerleşmiştir (Vurgun, 2018).

1921 yılında Türkiye ile Sovyetler Birliği arasında imzalanan Kars Antlaşması, Ahıska Türklerinin göç sürecini hızlandıran önemli bir kırılma noktası olmuştur. Bu anlaşma sonrasında bölgenin Sovyetler Birliği sınırlarına dâhil edilmesiyle birlikte, Ahıska Türklerinin yaşadığı siyasi ve sosyal baskılar artmış, göç olgusu giderek zorunlu bir nitelik kazanmıştır (Keskin ve Gürsoy, 2017).

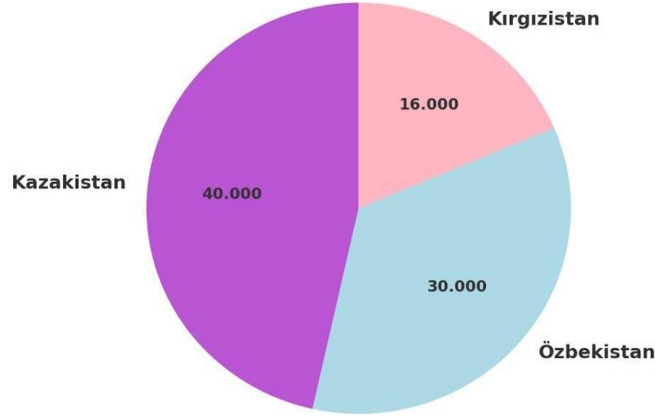
Bu sürecin en dramatik aşaması ise 1944 yılında gerçekleşmiştir. Stalin yönetimi tarafından uygulanan etnik temizlik ve sınır güvenliği politikaları çerçevesinde, Ahıska Türkleri de dâhil olmak üzere çeşitli etnik topluluklar "ebedî sürgün" kararıyla Orta Asya'ya zorla gönderilmiştir (Pohl vd., 2009). Bu sürgün, Ahıska topluluğu açısından yalnızca fiziksel bir yer değiştirme değil aynı zamanda sosyal yapının dağılması, yurtlarından koparılma ve vatansız kalmaya uzanan bir sürecin içine girilmesi olarak değerlendirilebilir.

Ahıska Türklerinin 1944 yılında maruz kaldığı sürgünün gerekçeleri üzerine farklı değerlendirmeler mevcuttur. Hasanoğlu'na (2016) göre, sürgünün temel nedeni, II. Dünya Savaşı sırasında Sovyet ordusunda görev yapan Ahıska Türklerinin Almanya ile iş birliği yaptıkları yönündeki iddiaları olurken Kolukırık (2011) ise sürgünü, Gürcistan'ın güney bölgelerinde yaşayan Türk ve Müslüman nüfusun bölgeden uzaklaştırılarak Türkiye ile olan sınır çizgilerinin demografik olarak ayrıştırılması politikasıyla ilişkilendirmektedir. Benzer şekilde, Aydınğün (2002, s. 25), bu süreci Stalin'in dönemin siyasi koşulları çerçevesinde yürüttüğü etnik temizlik politikalarının bir parçası olarak değerlendirir ve Ahıska Türklerinin düşmanla iş birliği yaptığı yönündeki algının sürgünü meşrulaştırmak amacıyla kullanıldığını belirtir. Zeyrek (2008, s. 14), sürgünün temel gerekçesini, Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye yönelik planladığı olası bir saldırı bağlamında, Ahıska Türklerini sınır güvenliği açısından bir tehdit unsuru olarak görmesine dayandırmaktadır. Tüm bu değerlendirmeler ışığında sürgünün, Sovyetler Birliği'nin etnik temizlik yapma hedefi, Türkiye sınırında stratejik bir tampon bölge yaratma çabası ve Stalin dönemine özgü baskıcı politikaların bir birleşimi olarak ortaya çıktığı söylenebilir. 1944 yılında gerçekleştirilen sürgün sırasında, binlerce Ahıska Türkü, Almanya'nın bölgeyi işgal edeceği ve kendilerinin güvenli bir bölgeye geçici olarak yerleştirileceği inancıyla hareket ederek, bölgeden kısa süreliğine ayrılmalarının istendiğini düşünmüş ancak bu kişiler yük vagonlarına bindirilerek Orta Asya'ya sürgün edilmiştir (Kalkan, 1998). Bu süreç, ailelerin parçalanmasına, binlerce insanın yaşamını yitirmesine ve Ahıska Türklerinin tarihsel yurtlarından zorla koparılmalarına neden olmuştur (Faigov, 2015). Ahıska Türklerinin sürgün süreci, etnik temizlikle bağlantılı olarak hem nüfus yapısını hem de sosyo-ekonomik dengelerini önemli ölçüde etkilemiştir (Yılmaz, 2024).

Yaşanan bu tarihsel arka plan ve zorlayıcı koşullar, Ahıska Türkleri açısından yalnızca fiziki bir yer değişikliği değil aynı zamanda kültürel sürekliliğin kesintiye uğradığı, toplumsal yapıların zayıfladığı ve tarihsel aidiyet duygusunun derin biçimde sarsıldığı bir dönemi de beraberinde getirmiştir. Çınar'a

(2024) göre, Ahıska Türklerinin tarihsel olarak bağlı oldukları topraklarda siyasal ve hukuki tanınma yönündeki beklentileri karşılık bulmamış ve birçok etnik topluluğa sağlanan haklardan faydalanmaları mümkün olmamıştır. Bu çerçevede, 1944 sürgünü yalnızca mekânsal bir zorunlu hareketlilik değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel yaşam üzerinde uzun vadeli etkiler bırakan bir kırılma noktası olarak değerlendirilebilir. 1944 Sürgünü kapsamında Ahıska'dan sürgün edilen grupların göç ettikleri bölgeler Şekil 1'de gösterilmiştir:

Şekil 1. Ahıska'dan Zorunlu Göç Ettirilen Toplulukların Yerleştirildiği Ülkeler

Kaynak: Buntürk, 2005, s. 145

Şekil 1'de 1944 Ahıska Sürgünü sonrasında Ahıska'dan zorunlu göç ettirilen toplulukların yerleştirildiği başlıca ülkeler ve bu ülkelere sürülen kişi sayıları gösterilmektedir. Verilere göre, Kazakistan 40.000 kişi ile en fazla nüfusu barındıran ülke olurken, Özbekistan 30.000 kişi ile ikinci sırada yer almaktadır. Kirgizistan ise 16.000 kişi ile daha az sayıda yerleşime ev sahipliği yapmıştır. Stalin'in ölümünün ardından birçok sürgün topluluğu anavatanlarına dönebilmişken, Ahıska ve Kırım Türkleri bu haktan mahrum bırakılmıştır. 1956 yılında alınan seyahat ve iskân serbestliği kararı sonrasında, 1958'de bazı Ahıskalı gruplar Azerbaycan'a göç etmiş ve özellikle Mugan bölgesine yerleşmiştir (Zeyrek, 2011). 1944 yılında Ahıska ve çevresinde yaşayan Türk nüfus, Sovyet yönetimi tarafından tamamen bölgeden tahliye edilmiştir. Bu zorunlu yer değiştirmenin ardından, boşalan yerleşim alanlarına Gürcistan'ın farklı bölgelerinden getirilen Gürcü ve Ermeni nüfusun iskân edildiği görülmektedir (Aliyeva Çınar, 2022). Bu uygulama, bölgedeki demografik yapının planlı bir şekilde yeniden yapılandırılmasına yönelik bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Tarihsel gelişmelerin bireyler üzerindeki etkisi, kuşaktan kuşağa aktarılan anılar ve sözlü anlatılar aracılığıyla daha da görünür hâle gelmektedir. Posof'ta yaşayan bir Ahıska Türkü o dönemde yaşananları şu şekilde anlatıyor:

"Dədəm, Ahıska'ya oxumaya gediyer, orada Ahıska'nın Süliis Kövü'ndə böyük anayi (anneanne) görüyer. Bir süre sora əvləniyerlər. Böyükəna Posof'un Erlə Kövü'nə gəlin gəliyer. Qardaşlari yani anamın tayıları o zaman Ahıska'dan Erlə'yə gəliyerlərmış bacilərini görməyə. Birinci cihan hərbi yillərdən sora gəliş gidişlər sıxıntıya düşiyer. Sinorlar çizilyer diye qardaşlari böyük anayi görməyə gecə vaxti gəliyermiş. Bir güz vaxti böyük ananın qardaşlari kövə gəlməmiş. Xəbər alacax başxa bir yol olmaduği için birkaç ay sora dədəmlər atlariynən Ahıska'ya gediyerlər ki köv bomboş. Ordakilərə soriyerlər. O zaman ağniyerlər ki böyük ananın qardaşlari başxa bir yerə göç ettürülmüş. O zamandan sora böyük anam qardaşlarından heç xəbər alamamış."

Bu yaşanmışlık, Ahıska Türklerinin zorunlu sürgün sürecinde aile bağlarının ne denli derin bir yara aldığını göstermektedir. Bu sürgün, yalnızca insanların yer değiştirmesiyle sınırlı kalmamış toplumsal ilişkileri, kültürel aidiyetleri ve bireysel hafızaları da derinden sarsan bir dönüşüm sürecine yol açmıştır. Bu süreçte yalnızca insanlar değil, onların geçmişlerine, aidiyetlerine ve yaşam alanlarına ait izler de yok edilmiştir. Ahıska Türklerine ait taşınır ve taşınmaz mallar, bölgeye yerleştirilen Gürcü ve Ermeni unsurlar tarafından sahiplenilmiş ya da yağmalanmıştır (Zeyrek, 2008).

Bu bağlamda Ahıska Türkleri üzerine çalışmalar yapılması gereken önemli bir konu olarak değerlendirilebilir. Ahıska Türklerinin göç süreçleri üzerine yapılan akademik çalışmaların sistematik alan yazın yöntemiyle incelenmesi, konuya ilişkin mevcut bilgi birikiminin derinleştirilmesi ve bu alandaki kavramsal boşlukların belirlenmesi açısından önem arz etmektedir.

3. Bulgular

Sistematik literatür tarama yönteminde, çalışmaların belirlenmesinde öncelikli olarak dâhil etme ve hariç tutma ölçütleri uygulanmaktadır (Kitchenham, 2004). Ahıska Türklerinin göç süreçlerine odaklanan bu çalışmada, Tablo 1'de ilgili dâhil etme ve hariç tutma kriterleri detaylı bir şekilde sunulmuştur. Bu kriterler, Ahıska Türklerinin göç süreçlerini ele alan çalışmaları değerlendirme sürecinin temelini oluşturmuştur.

Tablo 1. *Dâhil Etme ve Hariç Tutma Kriterler*

Dâhil Etme Kriteri	Hariç Tutma Kriteri	Gereke
Konu başlığında Göç, Ahıska, Sürgün ve Göçmen olan araştırmalar	Konu başlığında Ahıska, Göç, Sürgün ve Göçmen olmayan araştırmalar	Çalışmanın kapsamını daraltmak
Tr Dizin'de yayınlanan makaleler	Tr Dizin dışında yayımlanmış kaynaklar	Güvenilir kaynak
Göçün etkisi ile Ahıska Türklerine odaklanan çalışmalar	Ahıska bölgesine odaklanan çalışmalar	Bölgesel durumun dışında tutulması
Ahıska Türklerinin göç etkisi ile psikolojik ve sosyal durumlarına odaklanan çalışmalar	Ahıska Türklerinin kültürel öğelerine odaklanan araştırmalar	Çalışmanın odaklandığı göç konusunun kültürel unsurlardan ayrı ele alınması

Bu çalışma, Tablo 1'de belirtilen dâhil etme ve hariç tutma kriterleri çerçevesinde yürütülmüştür. İncelenen kaynaklar, Ahıska Türkleri ile göç olgusu arasında doğrudan ilişki kuran başlıklardan seçilmiştir. Ahıska Türkleri ile ilgili olmasına rağmen göç konusunu kapsamayan çalışmalar değerlendirme dışında bırakılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla yalnızca TR Dizin'de kayıtlı akademik kaynaklar dikkate alınmıştır.

Araştırmanın kapsamını daraltmak ve odaklanmayı artırmak amacıyla, Ahıska Türklerinin tarihsel olarak çıkış noktası olan Ahıska bölgesine yönelik çalışmalar hariç tutulmuş, bunun yerine doğrudan Ahıska Türklerine odaklanan çalışmalar dâhil edilmiştir. Ahıska Türklerinin kültürel mirasını göç bağlamıyla ilişkilendirerek ele alan çalışmalar dikkate alınmış; ancak bu mirası göçten bağımsız değerlendiren veya yalnızca kültürel değerlere odaklanan çalışmalar, göçün kültürel dinamikler üzerindeki etkisini incelemeye için çalışma kapsamına dâhil edilmemiştir.

TR Dizin üzerinde gerçekleştirilen taramalarda, "Ahıska" yazımında özellikle "A" harfinin farklı kullanım biçimleri göz önünde bulundurularak "Â" şeklinde yazılmış varyasyonlar da taranmıştır. Buna

ek olarak, uluslararası literatürde sıklıkla "Meskhetia" veya "Meskhet" olarak ifade edilen Ahıska, bu terimler kullanılarak da taranmıştır. Ancak, bu bağlamda yalnızca bir çalışmaya ulaşılmış ve söz konusu çalışmada "göç" kelimesinin yer almaması nedeniyle dâhil etme kriterleri karşılanamamış, bu nedenle bu çalışma analize dâhil edilmemiştir.

Çalışmada, TR Dizin'in gelişmiş arama seçeneği kullanılarak başlık kısmında "Ahıska" ve "Göç" anahtar kelimeleri ile tarama gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bu aramada eksik kalan kaynakların tespit edilmesini sağlamak amacıyla "Ahıska sürgünü", "göçmen" ve "sürgün" gibi ek anahtar kelimeler de kullanılmıştır. Bu yöntemle Ahıska Türklerinin göç süreçleriyle ilgili literatürün daha kapsamlı bir şekilde taranması hedeflenmiştir. Dâhil etme kriterlerine uygun olarak seçilen çalışmalara Tablo 2'de yer verilmiştir.

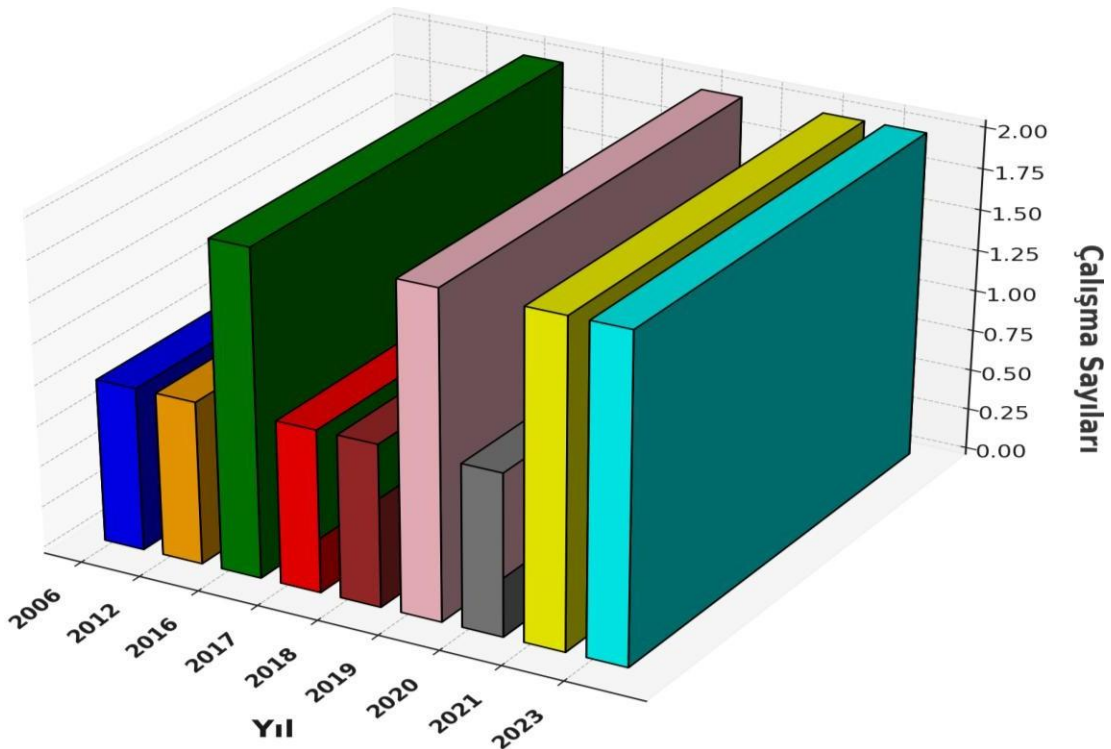
Tablo 2. *Araştırmaya Dâhil Olan Çalışmalar*

Yıl	Araştırma Başlığı	Yazar	Araştırma Yöntemi	Atf Sayısı
2006	Ülkemize Yönelik Göçlere Bir Ahıska Türkleri	Alım ve diğerleri	Nitel Yöntem	6
2012	Osmanlı'nın Son Döneminde Ahıska Türklerinin Anadolu'ya Göç ve İskânı	Günay	Nitel Yöntem	5
2016	Zorunlu göçlere yeni bir örnek: Ahıska Türkleri'nin Erzincan'a göçleri	Coşkun ve Orhan	Karma Yöntem	4
2016	Ahıska Türkleri: Bitmeyen Bir Göç Hikâyesi	Hasanoğlu	Nitel Yöntem	9
2017	Göçmen Olmanın Etnik Kimlik ve Aidiyet Algısı Üzerine Etkisi: Ahıska Türkleri Örneği	Çağırkan	Nitel Yöntem	2
2018	Ahıska, Göç ve Eğitim	Bahar ve Yılmaz	Nitel Yöntem	5
2019	Stalin'in Milliyetler Politikasının Bedeli Olarak Ahıska Sürgünü ve Ahıskalılar'ın Sürgündeki Yaşamları	Öner	Nitel Yöntem	1
2019	Ahıska Kimliğinin Göç Sürecinde İnşası: Amerika'ya Göç Eden Ahıska Türkleri	Güler ve Tacoğlu	Nitel Yöntem	4
2020	Uluslararası Göç ve Toplumsal Uyumda Din Eğitiminin Rolü: Erzincan	Koyuncu ve Şimşek	Nitel Araştırma	0

Üzümlü'deki Ahıska Türkleri Örneği				
2021	Göçmenlerin Vatandaşlık Kazanımları: 1989 Göçmenleri ve Ahıska Türkleri	Öner	Nitel Araştırma	0
2021	Toplumsal Bellekte Sürgün: Ahıska Türkleri Örneği	Öner	Nitel Araştırma	2
2023	Ahıska Türklerinin Göç, Göçmen, Sürgün, Vatan ve Türkiye Kavramlarıyla İlgili Metaforik Algıları: Fenomenolojik Bir Araştırma Örneği	Şahin	Nitel Araştırma	0
2023	Göç ve Sosyal Kaynaşma: Türkiye'ye Göç Eden Ahıska Türkleri Üzerinde Yapısal Eşitlik Modeli ile Bir Alan Çalışması	Kaya ve Keleş	Nicel Araştırma	0

Tablo 2'de gösterildiği gibi dâhil etme ve hariç tutma kriterleri göz önüne alınarak yapılan literatür taramasında 13 çalışmaya ulaşılmıştır (n=13). Çalışmalarda Ahıska Türklerini Göç bağlamında ele alan çalışmalar yıllara göre, atıf sayılarına göre ve araştırma yöntemlerine göre yazarları ile birlikte gösterilmiştir. Bu bağlamda Ahıska Türklerini Göç bağlamında ele alan çalışmaların yıllara göre sayısı şekil 2'de gösterilmiştir.

Şekil 2. Ahıska Türkleri ve Göç Konusu ile İlgili Yıllara Göre Yapılan Çalışmalar

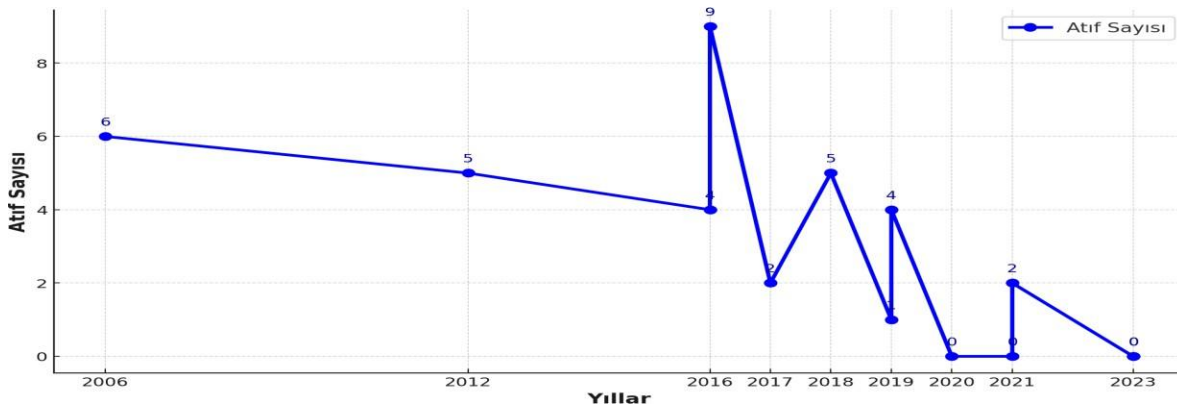

Şekil 2’de, yer alan yıllara göre yayımlanan çalışma sayıları incelendiğinde, Ahıska Türkleri ile ilgili göç konulu akademik kaynakların uzun süre durağan bir seyir izlediği, ancak 2016 yılı itibariyle belirgin bir artış gösterdiği görülmektedir. 2006 ve 2012 yıllarında sınırlı sayıda çalışma bulunurken, 2013-2015 arası dönemde herhangi bir akademik üretime rastlanmaması, bu alandaki ilgisizliği veya görünmezliği işaret etmektedir. 2016 yılıyla birlikte gözlemlenen artış, büyük olasılıkla Türkiye’nin Ahıska Türklerine yönelik yürüttüğü yeniden yerleştirme politikalarının yarattığı toplumsal ve politik gündemle ilişkili olarak ortaya çıktığı düşünülebilir.

Bu tarihten sonra her yıl düzenli olarak en az bir çalışmanın yayımlanmış olması, konunun akademik literatürde kalıcı bir yer edinmeye başladığını göstermektedir. 2020 ve 2023 yıllarındaki çalışma sayısı, pandemiye rağmen konunun araştırmacılar açısından güncelliğini koruduğunu işaret etmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, Ahıska Türklerine yönelik akademik çalışmaların zaman içinde artan bir ivme kazandığı, ancak hâlen sınırlı bir temsil ile ilerlediği anlaşılmaktadır. Bu durum, ilgili alanın gelişmekte olan bir araştırma eksenini olarak değerlendirilmesini mümkün kılmaktadır.

Yalnızca çalışma sayılarının değil, bu çalışmaların alan yazında ne ölçüde karşılık bulduğunu gösteren atıf sayılarının da değerlendirilmesi önemlidir. Atıf sayıları, literatürde yer alan araştırmaların niteliğine ve alana katkı düzeyine ilişkin bir gösterge olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda, çalışmalar arasındaki atıf ilişkilerinin grafiksel olarak sunulması, literatürdeki etkileşim düzeyini görselleştirme ve yorumlama açısından anlamlı bir katkı sağlayacaktır. Bu durum Şekil 3’te gösterilmektedir.

Şekil 3. Atıf Sayısının Yıllara Göre Dağılımı

Şekil 3’te yıllara göre atıf sayılarının dağılımı incelendiğinde, Ahıska Türklerinin göç süreçlerine odaklanan akademik çalışmalara yönelik ilginin yıllar itibariyle değişken bir seyir izlediği görülmektedir. En yüksek atıf sayısı 2016 yılında gerçekleştiği görülmektedir (f=9). Bu durum, 2016 yılında üretilen akademik içeriklerin alan literatürü üzerinde daha yüksek bir etki yarattığını ve daha fazla akademik çalışmaya konu olduğunu göstermektedir.

Atıf sayılarında gözlemlenen bu ani yükselişin, 2015 yılında Türkiye Cumhuriyeti tarafından alınan ve Ukrayna’daki Ahıska Türklerinin Erzincan’ın Üzümlü ilçesine yerleştirilmesine yönelik kararlar doğrudan ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu gelişmenin, Ahıska Türklerine dair toplumsal ve siyasi gündemin görünürlüğünü artırdığı, dolayısıyla konuya yönelik akademik ilgiyi de tetiklediği söylenebilir.

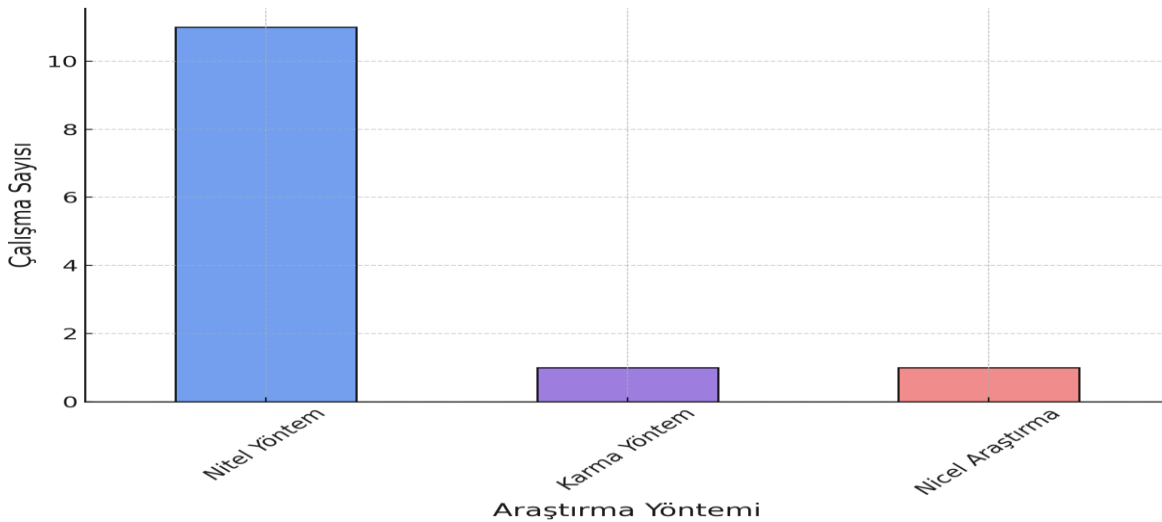
2016 yılı öncesinde yayımlanan çalışmalardan 2006 tarihli olan (6 atıf), 2012 tarihli olan ise (5 atıf) atıf almış olup, bu çalışmaların öncü nitelikte olduğu ve sonraki araştırmalara temel teşkil ettiği söylenebilir. Ancak, bu erken dönem çalışmalarının atıf eğrisi zaman içinde durağan bir hale gelmiş, alan yazındaki yankısı görece sınırlı kalmıştır.

2017 sonrasındaki yıllarda atıf sayılarında düzensiz ve azalan bir eğilim göze çarpmaktadır. 2017 (2 atıf), 2018 (5 atıf) ve 2019 (4 atıf) yıllarında bir ilgi devam etmiş olsa da 2020 yılında hiç atıf alınmamış, 2021 yılında ise yalnızca (2 atıf) kaydedilmiştir. 2022 ve 2023 yıllarında atıf bulunmaması, bu yıllarda yayımlanan çalışmaların henüz literatürde yeterince görünürlük kazanamadığını veya etki yaratma potansiyellerinin sınırlı olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda, atıf eğrisindeki dalgalanmalar, Ahıska Türkleri üzerine yapılan çalışmaların alan yazındaki etkisinin dönemsel gelişmelerle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, 2020 sonrası yayımlanan çalışmaların düşük atıf performansı, metodolojik derinlik veya tematik yenilik eksiklikleri ile ilişkilendirilebilir. Bu bulgu, alandaki araştırmaların sadece niceliksel artışla değil, aynı zamanda içeriksel ve kuramsal katkı düzeyine göre değerlendirildiğini göstermektedir.

Çalışma sayıları ve bu çalışmalara yapılan atıflar önemli olmakla birlikte, araştırmalarda kullanılan yöntemler de büyük bir öneme sahiptir. Araştırma yöntemleri, elde edilen bulguların niteliğini ve alan yazına sağladığı katkıyı belirleyen temel unsurlar olarak ifade edilebilir. Bu bağlamda, Şekil 4'te Ahıska Türklerinin göç olgusu bağlamında ele alan çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemleri detaylı bir şekilde sunulmaktadır.

Şekil 4. Yapılan Çalışmalarda Kullanılan Araştırma Yöntemleri

Şekil 4'te sunulan araştırma yöntemi dağılımı, Ahıska Türklerinin göç süreçlerine ilişkin yapılan çalışmalarda nitel araştırma yöntemine yoğunlaştığını göstermektedir. İncelenen toplam 13 çalışmadan 11'inin nitel araştırma yöntemiyle gerçekleştirilmiş olması, alandaki baskın yaklaşımın nitel yöntemler kullanılarak yapılan çalışmalara dayandığı görülmektedir. Bu durum, Ahıska Türklerini konu alan göç olgusunun öznel deneyimler, bireysel yaşantılar gibi nitel yollarla ölçülebilen durumlara dayandırıldığını ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, sadece birer adet karma ve nicel araştırmaya rastlanması, yöntem bilimsel tekdüzeliğe işaret etmekte ve araştırma çeşitliliği açısından önemli bir boşluğu göstermektedir. Nicel yöntemlerin sağladığı genellenebilirlik ve karşılaştırmalı analiz olanaklarının sınırlı kullanımı, göç olgusunun daha geniş ölçekli ve ölçülebilir etkilerini değerlendirme kapasitesini daraltmaktadır. Karma yöntemlerin nadiren kullanılması, bireylerin yaşadıkları deneyimlerle daha geniş toplumsal eğilimlerin bir arada incelenmesi gibi önemli bir imkânın göz ardı edildiğini göstermektedir.

Bu bağlamda, alandaki mevcut literatür, yönetsel olarak daha fazla çeşitliliğe ihtiyaç duymaktadır. Gelecekteki çalışmaların nicel ve karma yöntemlerle zenginleştirilmesi, yalnızca akademik derinliği artırmakla kalmayacak, aynı zamanda politika yapıcılara yönelik daha kapsamlı ve uygulanabilir veri

setleri sunarak Ahıska Türklerinin göç deneyimlerinin farklı boyutlarını daha bütüncül bir yaklaşımla analiz etme imkânı sağlayacaktır. Metodolojik çeşitliliğin teşvik edilmesi, bu alandaki bilimsel üretimin daha dengeli, eleştirel ve çok boyutlu hale gelmesi açısından elzemdir.

Ahıska Türklerinin göç olgusu üzerine yapılan çalışmaların tematik odaklarını ve araştırma eğilimlerini anlamada kullanılan anahtar kelimeler önemli bir role sahiptir. Bu çalışmaların içerik ve kapsamını daha iyi kavrayabilmek adına, kullanılan anahtar kelimeler Şekil 5’te sunulmaktadır.

Şekil 5. Çalışmalarda Yer Alan Anahtar Kelimeler

Yazar tarafından MAXQDA uygulaması kullanılarak oluşturulmuştur.

Şekil 5’te sunulan kelime bulutu görseli, Ahıska Türkleri üzerine yapılan çalışmalarda öne çıkan kavramların sıklık dağılımını temsil etmektedir. Görselde daha büyük punto ile vurgulanan ifadeler, ilgili alan yazında daha sık kullanılan anahtar kelimeleri göstermekte olup, içerik yoğunluğu açısından bilgi vermektedir. “Ahıska”, “Türkleri” ve “göç” terimlerinin en sık geçen ifadeler olarak öne çıkması, alan yazının temel yöneliminin tarihsel ve demografik bağlamda göç olgusu ekseninde şekillendiğini göstermektedir. Diğer yandan, “kimlik”, “toplumsal”, “sosyal”, “sürgün” ve “diaspora” gibi kavramların da dikkat çekici sıklıkla yer alması, göçün yalnızca fiziksel bir yer değişikliği değil aynı zamanda kültürel süreklilik, aidiyet ve toplumsal yeniden yapılanma süreçleriyle ilişkili olarak ele alındığını göstermektedir.

Bu bulgular, özellikle “sürgün” ve “diaspora” gibi kavramların görece daha büyük puntoyla temsil edilmesi, literatürün bu bağlamda teorik derinliğe yöneldiğini düşündürmektedir. Ancak dikkat çekici olan bir diğer husus, kavramsal çeşitliliğe rağmen anahtar kelime kullanımında belirli tematik kümelenmelere sıkışma eğilimidir. “Uyum”, “entegrasyon”, “vatandaşlık”, “eğitim” ve “algı” gibi göç sonrası süreçleri anlamlandırmaya yönelik kavramlar daha küçük puntoyla temsil edilmekte bu da bu kavramların alan yazında daha az işlenmiş olduğunu göstermektedir. Bu durum, ileride yapılacak çalışmalarda kavramsal çerçevelerin çeşitlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Özellikle göçmen uyumu, entegrasyon politikaları, sosyal dışlanma ve kültürel çatışma gibi konuların daha sistematik biçimde analiz edilmesi, literatürdeki tematik boşlukların doldurulmasına katkı sağlayacaktır. Anahtar kelime analizine dayalı bu tür görselleştirmeler hem literatürün mevcut yönelimlerini hem de araştırılması gereken yeni kavramsal alanları görünür kılmak açısından önemli bir araç işlevi görmektedir.

4. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışma, Ahıska Türklerinin göç süreçlerini ele alan akademik literatürü sistematik bir şekilde inceleyerek bu alandaki eğilimleri, kavramsal boşlukları ve metodolojik farklılıkları değerlendirmeyi amaçlamıştır. Literatürdeki nitel araştırma yöntemlerinin ağırlıklı kullanımı, göç süreçlerinin bireysel deneyimlere ve toplumsal bağlamlara dayalı detaylı analizlere duyulan ihtiyacı yansıtmaktadır.

Araştırmanın bulguları, 2016 yılının Ahıska Türkleri üzerine yapılan akademik çalışmalar açısından bir kırılma noktası olduğunu ortaya koymaktadır. Bu yıldan itibaren, literatürde belirgin bir artış eğilimi gözlemlenmiş ve konunun akademik gündemde daha görünür hâle geldiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte, 2006 ile 2012 yılları arasındaki belirgin yayın boşluğu dikkat çekicidir. Bu dönem, Ahıska Türklerinin göç deneyimlerinin akademik bağlamda yeterince ele alınmadığı ya da konuya yönelik ilginin sınırlı kaldığı bir zaman dilimi olarak değerlendirilebilir. Bu durum, toplumsal düzeyde yaşanan olayların ardından gelişen gecikmeli akademik ilgi ile açıklanabilir. Nitekim 2015 yılında devlet politikalarında yaşanan değişimlerin, özellikle Ahıska Türklerinin Türkiye'ye yerleştirilmesine yönelik atılan adımların, literatürdeki artışı tetiklediği düşünülmektedir. Bu bağlamda, 2016 sonrası dönemde yaşanan yayın yoğunluğu, göç olgusuna ilişkin gecikmiş akademik ilginin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunun nitel yöntemlere dayanması, alandaki metodolojik tekdüzelığe işaret etmektedir. Göç olgusunun bireysel anlatılara dayalı yönleri derinlemesine incelenmiş olsa da nicel yöntemlerin sınırlı kullanımı bu sürecin daha nesnel, karşılaştırmalı ve genellenebilir boyutlarının eksik kaldığını göstermektedir. Literatürdeki bu metodolojik dengesizlik, göç dinamiklerinin çok boyutlu biçimde anlaşılabilmesi için karma yöntemlerin teşvik edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Ahıska Türklerinin göç süreçlerine dair literatür, bu topluluğun tarih boyunca yaşadığı travmatik olayların bireyler ve topluluklar üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir kaynak sunmaktadır. Bu çalışma, mevcut literatürdeki eğilimleri belirleyerek ve kavramsal boşluklara dikkat çekerek, araştırma alanını genişletme konusunda önemli bir katkı sağlamaktadır. Bulgular, Ahıska Türklerinin göç deneyimleri, uluslararası göç literatüründeki diğer zorunlu göç vakalarıyla karşılaştırıldığında, kendine özgü tarihsel politik dinamikler barındırdığı görülmektedir. Alan yazın taraması sırasında, bu özgünlüğün yeterince ele alınmadığı ve konunun daha derinlemesine incelenmesi gerektiğine işaret eden çalışmalar tespit edilmiştir. Zeyrek (2008) yapmış olduğu çalışmasında Ahıska Türklerinin tarihsel tecrübelerinin uzun süre görmezden gelindiğini ve bu halkın yaşadığı trajedilerin uluslararası kamuoyunda daha görünür hâle getirilmesinin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar kelime analizine ilişkin bulgular, Ahıska Türkleri üzerine yapılan çalışmaların kavramsal odağının belirli temalar etrafında yoğunlaştığını göstermektedir. "Ahıska", "Türkleri" ve "göç" gibi temel terimlerin yüksek frekansla kullanılması, literatürün tanımlayıcı ve tarihsel bir düzleme yaslandığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, göçün sosyo-kültürel etkilerini tartışmaya açabilecek "kimlik", "vatandaşlık", "entegrasyon", "toplumsal uyum" ve "kültürel çatışma" gibi kavramların sınırlı düzeyde yer alması, konunun derinlemesine ve çok boyutlu analizinden uzak kaldığını göstermektedir. Bu kavramsal sınırlılık, literatürde analitik derinliğin ve teorik çeşitliliğin henüz yeterince gelişmediğini işaret etmektedir. Dolayısıyla, Ahıska Türklerinin göç deneyimlerine ilişkin literatürde, tanımlayıcı yaklaşımların ötesine geçilerek kavramsal çerçeve inşasına ve karşılaştırmalı değerlendirmelere dayalı çalışmalara ihtiyaç duyulduğu açıktır. Çalışmanın bulguları, yalnızca akademik literatürün derinleştirilmesine değil, aynı zamanda göç politikalarının geliştirilmesi ve toplumsal uyum süreçlerine yönelik pratik uygulamalara rehberlik etme potansiyeline sahiptir.

Extended Abstract

Introduction

Migration has long been a transformative force in shaping the economic, social, and cultural fabric of societies. The case of the Ahıska (Meskhetian) Turks stands out within this broader context due to their experience of repeated forced displacement, especially following the 1944 deportation under Stalin's regime. These experiences of exile, resettlement, and marginalization have created a complex legacy that continues to shape the community's social dynamics across generations.

This study offers a Systematic Literature Review (SLR) of academic research on the migration of the Ahıska Turks. It identifies prevailing publication trends, methodological patterns, and gaps in thematic coverage, with the ultimate goal of contributing to both theoretical understanding and future empirical research directions.

Method

The review follows an SLR approach, guided by clearly defined inclusion and exclusion criteria. Only peer-reviewed articles listed in the Turkish Academic Index (TR Dizin) were considered. The search incorporated a range of keywords, including "Ahıska," "migration," "exile," and "diaspora." Studies that focused solely on the Ahıska region without directly addressing migration, or that examined cultural themes in isolation from migration, were excluded. Thirteen studies meeting the criteria were analyzed using document analysis—a widely used method in qualitative research.

Findings

The literature reveals a delayed but growing academic interest in the migration of the Ahıska Turks, with a significant increase in publications beginning in 2016. Despite the variety of approaches, the vast majority of the studies reviewed rely on qualitative methodologies, with only one study each employing quantitative and mixed methods. This methodological imbalance indicates a lack of generalizable data and underscores the need for broader empirical approaches in future research. Keyword analysis reveals frequent use of terms such as "identity," "exile," "diaspora," and "integration," reflecting an emphasis on sociocultural adaptation, memory, and the reconstruction of belonging. While some studies explore historical trauma and collective memory, others address issues of citizenship, transnationalism, and religious education.

Discussion, Conclusion and Recommendations

The dominance of qualitative research has enabled scholars to explore subjective experiences in depth, but the absence of quantitative and comparative studies remains a significant gap. Future research should prioritize methodological diversity, particularly through mixed-methods designs that bridge micro-level narratives with macro-level trends. Long-term integration processes, intergenerational memory transmission, and the effects of contemporary migration policies remain underexplored. By synthesizing current research and mapping out conceptual and methodological shortcomings, this review aims to support the development of more comprehensive and interdisciplinary studies on the migration experiences of the Ahıska Turks.

Kaynakça / References / Литература

- Aliyeva Çınar, M. (2022). *Ahıska bölgesindeki Gürcülerin konuştuğu Türk ağzı* (2. baskı). Astana Yayınları.
- Anadolu Ajansı. (2015). Ahıska Türkleri Erzincan'a yerleştirildi. *Anadolu Ajansı*. <https://www.aa.com.tr> adresinden erişilmiştir.
- Aydınğün, A. (2002). *Ahıska Türklerinin kimlik inşası: Sürgün, diaspora ve ana vatana dönüş*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Aydınğün, A. B. (1998). A deported nationality: The Ahıska Turks. *Perceptions: Journal of International Affairs*, 3(4), 135-157. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/817149>
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Buntürk, S. (2005). *20. yüzyılda Ahıska Türkleri* (Tez No. 159331) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Cengiz, E. ve Şahin, K. (2024). Ahıska Türklerinin geri dönüş mücadelesi: Yaşanan sorunlar, süreçteki devletler ve uluslararası toplum. *Sakarya Üniversitesi Türk Akademi Dergisi*, 3(2), 89-102. <https://doi.org/10.62122/sautad.1590814>
- Çınar, İ. (2020). Educational results of an exile: The Ahıska Turks. *International Online Journal of Education and Teaching (IOJET)*, 7(4), 1603–1633. <http://iojet.org/index.php/IOJET/article/view/1075>
- Çınar, İ. (2024). Ömer Faik Numanzade'nin Ahıska Türklerinin haklarını korumak için verdiği mücadelenin bazı yönleri. *Uluslararası Ahıska Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 17-41. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11382375>
- De Haas, H. (2021). A theory of migration: The aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies*, 9(1), 1-35. <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>
- Devrışheva, K. (2019). Ahıska Türklerinin bitmeyen göçü. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (45), 333–352. <https://doi.org/10.21563/sutad.636251>
- Faigov, O. (2015). *Ahıska Türklerinin Türk basınında sunum biçimi (1944 Ahıska Sürgünü, 1989 Fergana Faciası, 2004 Krasnodar Göçü, 2010 Kırgızistan Çatışması örnek olayları)* (Tez No. 397664) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. YÖK Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Hasanoğlu, İ. (2016). Ahıska Türkleri: Bitmeyen bir göç hikâyesi. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 16(1), 1–20. <https://www.academia.edu/26563991>
- Kalkan, M. (1998). Ahıska Türklerinin menşei ve tarihî gelişim seyirleri. *Bilig*, (7), 160-170. <https://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/3502-published.pdf>
- Karıptaş, G. N. (2021). Düünden bugüne Ahıska Türkleri. *Ahi Evran Akademi*, 2(1), 91-107. <https://doi.org/10.14744/aeacad.2021.9107>
- Keskin, S. ve Gürsoy, H. E. (2017). Sovyet ve Sovyet sonrası dönemde Ahıska Türklerinin karşılaştıkları insan hakları ihlalleri ve ayrımcılıklar. *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, 18, 79-102. <https://doi.org/10.26650/USTICHT.2017.18.0004>
- Kitchenham, B. (2004). *Procedures for performing systematic reviews*. Keele University. <https://doi.org/10.1007/springer.0010-4126>

Kolukırık, S. (2011). Sürgün, toplumsal hafıza ve kültürel göç: ABD'deki Ahıska Türkleri üzerine bir araştırma. *Bilig - Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 59, 167-190. <https://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2510-published.pdf>

Pohl, J. O., Schmalz, E. J. ve Vossler, R. J. (2009). "In our hearts we felt the sentence of death": Ethnic German recollections of mass violence in the USSR, 1928–48. *Journal of Genocide Research*, 11(2), 323-354. <http://dx.doi.org/10.1080/14623520903119035>

Seferov, R. ve Akış, A. (2008). Sovyet döneminden günümüze Ahıska Türklerinin yaşadıkları coğrafyaya göçlerle birlikte genel bir bakış. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (24), 393-411. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/257903>

Sen, A. (1982). *Poverty and famines: An essay on entitlement and deprivation*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198284632.001.0001>

Şirin, N. A. (2021). Toplumsal bellekte sürgün: Ahıska Türkleri örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, 18(71), 671-688. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2277558>

Vurgun, S. Y. (2018). Bilecik'te bir Ahıska köyü: Kapanalan. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 66-9. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/494728>

Yavuz, N. (2022). Sosyal bilimlerde sistematik literatür analizi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 347-360. <https://doi.org/10.30794/pausbed.1102518>

Yılmaz, E. (2024). 15 Kasım 1944 sürgününün ardından Kazakistan ve Türkiye'de bulunan Ahıska Türklerinin sosyokültürel durumlarının incelenmesi üzerine bir tartışma. *Yedi Aralık Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 140-149. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4218669>

Zeyrek, Y. (2008). Tarihin okunmamış sayfası: Ahıska. *Uluslararası Suçlar ve Tarih Dergisi*, 5-6, 191-204. <http://www.ahıska.org.tr/okunmamis.pdf>

Zeyrek, Y. (2011). Sürgünde Yaşayan Halk: Ahıska Türkleri. *Türk Yurdu Dergisi*, 287, 187-193.

Etik Kurul Kararları / Ethics Committee Decisions / Решения этического комитета

Bu çalışma için etik kurul belgesi gerekmemektedir.

Ethics committee approval is not required for this study.

Для проведения данного исследования не требуется сертификат комитета по этике.

Yayın Etiği Beyanı / Publication Ethics Statement / Заявление о публикационной этике

Bu makalenin planlanmasından, uygulanmasına, verilerin toplanmasından verilerin analizine kadar olan tüm süreçte "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. Bu araştırmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş; toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamıştır. Bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.

All the rules specified in the "Higher Education Institutions Scientific Research and Publication Ethics Directive" have been complied with in the whole process from the planning of this article to its implementation, from data collection to data analysis. None of the actions specified under the title of

“Actions Contrary to Scientific Research and Publication Ethics”, which is the second part of the directive, were not carried out. During the writing process of this research, scientific, ethical and citation rules were followed; No falsification was made on the collected data. This work has not been submitted for evaluation to any other academic publication medium.

На протяжении всего процесса от планирования до реализации, от сбора данных до анализа этой статьи, были соблюдены все правила, указанные в «Директиве по научным исследованиям и этике публикаций в высших учебных заведениях». Ни одно из действий, указанных во втором разделе директивы «Действия, противоречащие научной исследовательской и публикационной этике», не было совершено. В процессе написания данного исследования соблюдались научные, этические нормы и правила цитирования; фальсификация собранных данных не проводилась. Данное исследование не было направлено для оценки в другие академические издания.